Алфа БК универзитет, Факултет за стране језике, Београд

DOI 10.5937/kultura1549072C

УДК 821.111.09-31 Лесинг Д.

821.111(71).09-31 Манро А.

821.09:305

оригиналан научни рад

РОДНА ПОЛИТИКА У РОМАНИМА ЛЕТО ПРЕ СУМРАКА ДОРИС ЛЕСИНГ И ЖИВОТИ ДЕВОЈАКА И ЖЕНА АЛИС МАНРО

Сажетак: *Ослањајући се на виђења Кејт Милет и њена тумачења патријархата из различитих перспектива у делу Сексуална политика, у овом раду се анализира родна политика у романима Лето пре сумрака Дорис Лесинг и Животи девојака и жена Алис Манро. У оба дела се сусрећемо са две генерације жена у оквиру англофоне културе седамдесетих година двадесетог века. Старије протагонисткиње, Кејт у роману Лето пре сумрака и Ади у роману Животи девојака и жена, не могу да живе онако како би желеле и буду испоштоване онако како заслужују, јер им патријархални систем, преко својих институција, намеће устаљене обрасце понашања од детињства и ране младости. Међутим, њихове животне приче су на изванредан начин послужиле као опомена млађој генерацији жена у поменутих романима. Стога, Морин у роману Лето пре сумрака, као и Дел у роману Животи девојака и жена, одбијају да прихвате стереотипне родне предрасуде и повинују се правилима и очекивањима патријархата.*

Кључне речи: *родна политика, Дорис Лесинг, Алис Манро, култура, феминизам*

У романима *Лето пре сумрака* и *Животи девојака и жена* одсликавају се извесна стереотипна културолошка схватања и начела у вези са улогом жена у Енглеској и Канади седамдесетих година двадесетог века. Како код британске књижевнице Дорис Лесинг, тако и код канадске ауторке Алис Манро, наилазимо на две генерације жена. Старије припаднице женског пола (Кејт у роману *Лето пре сумрака* и Ади у роману *Животи девојака и жена*) својим поступцима и искуством (не)свесно утичу на виђења и животне изборе млађих девојака (Морин у роману *Лето пре сумрака* и Дел у роману *Животи девојака и жена*), који су неуобичајени за схватања патријархалне културе.

Друштво и систем вредности у поменутим делима су обликовани од стране патријархата на начин о коме пише Кејт Милет у делу *Сексуална политика*. У оба романа култура охрабрује и очекује да се жена прикаже као инфериорно и пасивно биће, дужно да сузбије сопствене унутрашње импулсе и идеале и у потпуности се подреди мерилима патријархалних институција, како не би била осуђивана. Међутим, протагонисткиње Лесингове и Манроове показују како се превазилази спутавајући и превазиђен културолошко-политички образац стереотипа и маргинализације.

У делу *Сексуална политика*, Милетова тумачи патријархални систем из неколико перспектива: идеолошке, биолошке, социолошке, класне, економске и образовне, антрополошке и психолошке. Ова теоретичарка се фокусира на „односе засноване на моћи, договоре у којима једна група особа бива контролисана од стране друге”.¹ Анализирајући стваралаштво Д. Х. Лоренса, Хенрија Милера, Нормана Мејлера и Жин Женеа, Кејт Милет показује да се „контролисана“ група односи на цео женски род, подређен патријархату и систему у коме „сваки облик моћи у друштву, укључујући и принудну силу полиције, у потпуности је у рукама мушкараца”.² Милетова истиче како се, иако не постоји прецизно биолошки установљена разлика између полова, већ у породици, без обзира на класу, подстиче формирање одређеног идентитета жене који подразумева инфериорност, несамосталност и незнање, немоћ, као и моралну окаљаност и заслужену маргинализованост у односу на мушки пол. У оквиру идеологије патријархата се истиче да „мушку супериорност осигурава супериоран статус код мушкараца,

---

1 Millet, K. (2000) *Sexual Politics*, Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p. 23. Сви преводи цитата са енглеског језика М. Ћ.

2 Исто, стр. 23.

а инфериоран код жена”.³ Надређеност мушкараца заснива се на „агресији, интелигенцији, сили и ефикасности”⁴, док су жене подређене због своје „пасивности, незнања, смирености, *чедности* и неефикасности”⁵.

Милетова настоји да објасни како ова подела на „мушке” и „женске” личне особине није у толикој мери биолошки условљена, већ је такође „културолошки подржавана кроз одгајање, исхрану и вежбе”⁶ и „прихватања система вредности који није биолошки”.⁷ Деца су навођена да се понашају на начин како се подразумева да припадници њиховог пола треба да се понашају, јер „сваки тренутак живота детета је траг како он или она морају да мисле и понашају се да би испунили или задовољили захтеве које им род намеће”.⁸ Главна институција преко које се патријархат остварује, по мишљењу Милетове, јесте породица, у оквиру које „патријархат додељује оцу скоро потпуно власништво над женом и децом, укључујући и права на физичко злостављање и, у честим случајевима, убиство и продају”.⁹

У вези са виђењем патријархата из перспективе класе, Милетова износи занимљиво тврђење да „један од главних деловања класе у оквиру патријархата јесте да окрену једну жену против друге, стварајући у прошлости животни антагонизам између курве и светице, а у садашњости између жене од каријере и домаћице”.¹⁰ Овакво стварање јаза између припадница женског пола доприносило је и доприноси разједињавању и спречавању солидарности и груписања зарад заједничког деловања. Стога, жене су имале и имају мање могућности да се одупру константном довођењу у подређен положај и ускраћивању на финансијску самосталност и образовно и интелектуално усавршавање. Како се износи у делу *Сексуална политика*, кроз векове „женама, као неуваженим особама без правног статуса, није се дозвољавало стварно делање у области економије, јер оне нису могле да саме поседују или имају право”.¹¹ Економска независност жене се и данас „посматра са неповерењем”,¹²

---

3 Исто, стр. 26.

4 Исто.

5 Исто.

6 Исто, стр. 27.

7 Исто.

8 Исто, стр. 31.

9 Исто, стр. 33.

10 Исто, стр. 38.

11 Исто, стр. 39.

12 Исто, стр. 40.

док се, у образовном смислу само „нижи или маргинализовани огранци”¹³ хуманистичких наука сматрају доменом жена, али су озбиљније науке и продуктивнија занимања резервисана за мушкарце.

Мушки род, односно патријархат, имају контролу захваљујући сили коју су „институционализовали” „кроз њихове правне системе”,¹⁴ и на које се ослањају „као у ванредним околностима, тако и као свеprisутан инструмент застрашивања”.¹⁵ Милетова наводи различите примере у патријархалним културама где се окружности према женама правдају обичајима, религиозним прописима или писаним или неписаним правним актима.

Посебно је занимљиво антрополошко објашњење патријархата од стране Кејт Милет, где она тврди да:

„Нису саме жене под патријархатом развиле симболе којима се описују. Пошто су, како примитивни, тако и цивилизовани светови – мушки светови, идеје које обликују културу у вези са женама су продукт мушкараца. Слика о женама, како је познајемо, јесте слика створена од стране мушкараца и промовисана да задовољи њихове потребе. Ове потребе извиру из страха да су жене *друго*.”¹⁶

Док је мушкарац представљао чистоту, моћ, супериорност, жена се сматрала нечистом, као немоћно биће, у „кастрираном” стању, инфериорна и недостојна да дотакне обредне предмете или обедује са мушкарцима.

„Готово сваки моћан круг у савременом патријархату је мушка група,”¹⁷ наводи Милетова. У оваквим центрима моћи су настајале и преношене вековне стереотипне визије о женама које се одсликавају у многобројним митовима, као што је мит о Пандори и Паду у којима Милетова истиче снагу погрешно укореењених доктрина које „осуђују женску особу кроз њену сексуалност и објашњавају њену позицију као добру заслужену казну за прародитељски грех због чијих несрећних последица људска раса још увек испашта”.¹⁸ На сличан начин, у оквиру тумачења патријархата из психолошке перспективе, Милетова помиње како се маргинализованост жена и мизогинија доводи у везу са расизмом, јер се у оба случаја подређеној групи приписује „инфериорна

---

13 Исто.

14 Исто, стр. 43.

15 Исто.

16 Исто, стр. 46.

17 Исто, стр. 48.

18 Исто, стр. 52.

интелигенција, подилажење инстинктима или физичком задовољству, истовремено примитивна и налик на дечју осетљива природа, извесна склоност и нагињање ка задовољавању чулних нагона, помирљивост са сопственим усудом која је у складу са доказом да га заслужују, подла склоност да обману, и сакрију права осећања”.¹⁹

Поменути виђења Кејт Милет о улози жене у друштву могу се препознати у романима *Лето пре сумрака* Дорис Лесинг и *Животи девојака и жена* Алис Манро. Стереотипна карактеризација полова, која отежава живот женама, присутна је у оба романа.

На почетку романа *Лето пре сумрака*, види се да је главна протагонисткиња Кејт Браун дефинисана једино кроз улогу мајке и домаћице и да сматра да јој не приличи да одабере другачије:

„Да је сама одлучивала, ишла би боса, изула чарапе, носила нешто као хавајску муу-муу или сари или саронг, тако нешто, а коса би јој падала на рамена. Не дозвољава себи да по изгледу процвета јер је, кад су деца почела да одрастају, приметила да никако не воле кад она ослободи сопствену природу.”²⁰

Након удаје, коју описује као „одлазак са позоришне сцене где ти аплаудира хиљаду људи, у тамну гардеробу”,²¹ Кејти-на личност се претвара у пасивну домаћицу од које се очекује да поступа онако како би њен супруг, деца и целокупна култура желели и очекивали. Њена животна путања непрестано се прилагођава потребама њене породице, тако да је она „отишла са мужем на конференцију, вратила се из породичних разлога, поново га посетила у септембру, а њена путовања увек су се поклапала са временом путовања њене деце као што је, наравно, морало да буде. Деца су цело лето одлазила и долазила из разних крајева Европе.”²²

Међутим, случајно се запосливши као преводилац за Светску организацију за исхрану, пошто су њен супруг и четворо деце били на својим испланираним пропутовањима, увиђа како би било да се определила за другачији животни избор. Уместо идентитета домаћице према којој је породица „поступала као са богаљем”,²³ без потребе да је уважи, размени

---

19 Исто, стр. 57.

20 Lesing, D. (2007) *Leto pre sumraka*, Zrenjanin: Agora, str. 11.

21 Исто, стр. 53.

22 Исто, стр. 12.

23 Исто, стр. 92.

информације или уради нешто за њу, Кејт сада прија да је као запослену жену уважавају због њеног знања и искуства:

„Сада, ето, седи Кејт Браун, онаква каква је увек била, самостална, са *сопственом* памећу, и гледа свет са фасадом само незнатно другачијом од оне коју одржава од своје шеснаесте године.”²⁴

Слично својој пријатељици Мери Финчли, чијој храбрости у вођењу слободног живота се диви кроз цео роман, Кејт се отискује у другачији живот, па чак и у аферу са млађим љубавником, сматрајући да се довољно подређивала и понижавала, трпећи афере свог мужа и прилагођавајући се његовим потребама:

„Годинама је Кејт, која је проводила неопходно време испред много различитих огледала, била у стању да види то што *он* види, кад му је лице непосредно изнад њеног. Ох, све то тако замара, тако понижава... Је ли заиста провела толике године свога живота – готово сигурно да се ради о годинама! – пред огледалом? Баш као и све жене. Године проведене у сну или у заносу. Бира ли жена *њега*, или допушта себи да *он* изабере њу, јер се њему свиђа то лице на које је толико пазила, и толико га додиривала, и окретала на једну и на другу страну – то је не чуди, уопште је не чуди!”²⁵

Наведени део унутрашњег монолога Кејт може послужити као илустрација антрополошког објашњења патријархата од стране Милетове. Кејт је од удаје неговала идентитет који јој је наметнут у складу са карактеристикама њеног рода.

Исцрпљена, запуштена и другачија од Кејт Браун која постоји тридесет година, претрпевши болест на пропалом одмору са љубавником Џеријем, главна јунакиња на крају изнајмљује стан од девојке Морин у Лондону, како би се присабрала и припремила за сусрет са својом породицом и повратак у свој стари идентитет:

„Схвата да ће тренутак повратка у властиту породицу бити драматичан, било да се дотад прибере – другим речима, врати себи онаквој какву је они познају, било да одлучи да то не учини... Вероватно не може да остане оваква каква јесте?”²⁶

Девојка која издаје собу Кејт, Морин, отприлике има година колико и ћерка наше главне протагонисткиње и својим

---

24 Исто, стр. 43.

25 Исто, стр. 148.

26 Исто, стр. 43.

понашањем и размишљањима подсећа на духовну верзију Кејт из младалачких дана, пре него што се удала, тако да њих две постају као мајка и ћерка, и представљају женске еквиваленте Леополда Блума и Стивена Дедалуса из *Уликса*.

Морин не жели да буде „промашена”, „бедни цак”²⁷ као њена мајка, или попут Кејт која се „прилагођавала као лутка”²⁸ патријархалној култури, те је у великој дилеми да ли да се уда и ког момка да одабере. Све у свему, занимљиво је да би оба најизвеснија удварача, како Филип, надмени општински функционер са сигурним послом, тако и Вилијам, богат и ауторитативан аристократа, хтели да је обликују по својим потребама, као што је муж Кејт, Мајкл, учинио са њом.

Филип, приликом заједничке вечере са Морин и Кејт, несвесно се открива у тој намери изјавом „Не желим да се оженим с тобом каква си сада. Али знам каква си у ствари”.²⁹ Он доиста успева да измени Морин после извесног времена, што не примећује само Кејт, већ и сама Морин, која одбија просидбу:

„Представља нешто што је сам створио? Морин се променила. Из њене појаве нестало је фантазије. Носи неупадљив костим, косу је сплела у плетенице омотане око главе, као у Гречен.”³⁰

Међутим, у последњој сцени у роману на забави Морин, кад Кејт одлази из њене куће, видимо да и Вилијам негативно реагује на испољавање Моринине индивидуалности:

„Једноставно не дозвољавам да будеш тако луцкаста – рече Вилијам изигравајући старијег брата и покушавајући да јој отме замотуљак жуте косе обавијен око зглоба.”³¹

Обојица удварача Морин припадају „архетипским мушкарцима Лесингове”,³² насликаним као карикатуре које не могу да замисле другачију стварност од оне коју они желе и усиљено намећу.³³

Слична схватања и искуство као Морин у роману *Лето пре сумрака* има главна протагонисткиња Дел Џордан у роману *Животи девојака и жена*. Док на одлуку Морин утиче

---

27 Исто, стр. 174.

28 Исто.

29 Исто, стр. 179.

30 Исто, стр. 43.

31 Исто, стр. 43.

32 Bloom, H. (2003) *Doris Lessing*, Broomall: Chelsea House Publishers, p. 2.

33 Исто, стр. 2.

прича Кејт Браун о Мери Финчли и њеном слободном понашању за патријархалне оквире, на Дел има утицај понашање њене мајке.

Као што Филип изражава сумњу у способност Морин у роману *Лето пре сумрака*, особини патријархалног система о којој Кејт Милет пише, Дел је рано приметила да је деда стриц Крејг сматрао да је „хировита и глупа”,³⁴ иако уопште није таква. Док Морин успевају да збуне у њеним стремљењима наговарања родитеља, на Дел од најранијег детињства имају утицаја њене баба тетке Елспет и Грејс, чије делање се доводи у везу са тврђењем Милетове да се у патријархату у оквиру класе ради на окретању жена једне против других.

Провинцијалски дух две старије рођаке које је амбиција плашила подразумевао је да ћеш „ако изабереш да не урадиш нешто, на крају испасти много мудрији и више ћеш поштовати себе него ако то урадиш”³⁵. Иако се, под утицајем тетке Елспет и тетице Грејс, Дел стиди понашања своје мајке која се супротставља неразумном, сујеверном и лицемерном изражавању вере и религиозних пракси,³⁶ смело износи своје проницљиве научне теорије о трансплантацији очију³⁷ и филозофско размишљање на тему шта је човек,³⁸ постепено је увиђала међусобну сличност која се заснивала на замисли „не можеш се другачије одбрани осим знањем”.³⁹

Како Ева Мари Кролер износи, иако је Дел другачија у својим тежњама од жена, девојака и девојчица у свом окружењу, ипак је и она, попут њих „плод менталитета малог канадског града”.⁴⁰ Као девојчица, Дел је још увек у дилеми да ли да разоткрије „жеђ”,⁴¹ односно склоности и интересовања слична мајчиним, као што је љубав према енциклопедијама, или да пригрли навике и систем размишљања тетке Елспет, тетице Грејс и других суграђана који би са понижавајућим тоном говорили „Видели смо писмо твоје маме у новинама”. Ова њихова реченица је показивала „колико су пуни презира, како су супериорно мучаљиви и испуњени завишћу, ти људи који су у стању да цели свој живот проведу

---

34 Manro, A. (2013) *Životi devojaka i žena*, Zrenjanin: Agora, str. 37.

35 Исто, стр. 45.

36 Исто, стр. 54.

37 Исто, стр. 56.

38 Исто, стр. 55.

39 Исто, стр. 54.

40 Kröller, E. (2004) *The Cambridge Companion to Canadian Literature*, Cambridge: Cambridge University Press, p. 200.

41 Manro, A. нав. дело, стр. 75.

умртвљено, уопште не осећајући потребу да учине или кажу било шта вредно пажње”.⁴²

Мајка Дел представљала је сушту супротност у односу на две поменуте старице, јер „њена директност, њена жестина на тренутак би их парализовале и само би трептале гледајући је, брзо и беспомоћно, као да им је пред очима нека ужасавајућа светлост.”⁴³ Мајка је изражавала негодовање „отворено и непогрешиво, као лоше време”,⁴⁴ а, код тетке Елспет и тетице Грејс „разговори који су вођени имали су више нивоа, ништа није могло да буде изречено директно, свака шала могла је да се врати као бумеранг”,⁴⁵ док је њихово негодовање било „попут танких зареза жилетом, збуњивало је, из чиста мира”.⁴⁶

Иако је Ади Морисон, мајка Дел, услед забрињавајућих породичних околности имала пропуст у формалном образовању, тај недостатак је надокнађивала непрестаним радом на себи и тежњом да сазнаје, учи и интелектуално се издигне изнад колотечине и провинције малограђанског живота у коме су бујали стереотипи и духовна учмалост. Овакво размишљање утицало је да се Дел од младалачких дана згражава над потцењивачким односом патријархалне идеологије и да вешто избегава да се претвори у типичну девојку којој је једини циљ да се уда и бави се тривијалним пословима, за разлику од пријатељице Наоми, која вреба добру прилику да се удоми. Захваљујући Ади, Дел ће постати једна од протагонисткиња која „означава нове позиције са којих се говори”, како Корал Ен Хауелс описује допринос јунакиња Манроове феминистичким идејама.⁴⁷

У вези са развојем Наоминог идентитета и њеним утапањем у менталитет и карактер културолошки изобликованих колегиница Моли и Карле, Дел коментарише: „Када би дошла код мене, или ја била код ње, није престајала да прича о њиховим дијетама, сталној нези тела, како шампоном прати косу, о хаљинама, дијафрагми (Моли је била удата годину дана а Карла је требало да се уда у јуну)”.⁴⁸ Наша главна протагонисткиња оштро осуђује виђење свог времена и своје средине, сажето у тексту једног америчког психијатра:

---

42 Исто, стр. 91.

43 Исто, стр. 43.

44 Исто, стр. 44.

45 Исто.

46 Исто.

47 Howells, C. A. (1998) *Alice Munro*, Vancouver: UBC Press, p. 4.

48 Manro, A. нав. дело, стр. 195.

„Он је писао да се разлика између мушког и женског начина размишљања може лако илустровати тако што ћемо замислити дечака и девојчицу који седе на клупи у парку и гледају у пун месец. Дечак ће размишљати о свемиру, о његовој бесконачности и тајанству; девојчица ће размишљати, 'Морам да оперем косу'.”

„Ужасно сам се изнервирала када сам то прочитала; морала сам да бацам часопис у страну. Одмах ми је било јасно да ја не размишљам као та девојчица; пун месец ме никада није подсећао и докле год сам жива неће ме подсећати на то да оперем косу.”⁴⁹

Међутим, за тренутак се чини да ће Дел, у љубавном заносу за Гарнетом Френчем, изневерити своје принципе и савете своје мајке и удати се за човека који би засновао са њом породицу, али тек након што она постане члан његове Цркве и под условом да живе са његовом породицом и по његовим начелима. Наивни разговор и задиркивање у реци да би Дел требало да се крсти, симболично показује Гарнетову тежњу да је подреди себи, као и у случају Кејтиних и Морининих изабраника у *Лету пре сумрака*:

„'Е, онда се крсти!' гурнуо ме је потпуно под воду, искористивши моју неспремност. Изронила сам кашљући и дувајући нос.”

„Следећи пут се нећеш тако лако извући! Држаћу те под водом све док не кажеш да хоћеш! Реци сама да ћеш се крстити или ћу те крстити ја, без обзира...”⁵⁰

Како се тврди у раду *Успостављање традиције у савременој канадској књижевности*: „док се борила под водом, мислила је да се бори за свој живот”.⁵¹ Ова сцена је означила крај романсе и учврстила код Дел одлуку какав живот жели за себе. Иако не успева да добије стипендију за престижни факултет, ометена љубавним заносом и изласцима са Гарнетом, не намерава ни да се преда и повинује правилима своје средине. У епилогу сазнајемо да је реализовала „идеје о роману”⁵² инспирисаним родним градом. Уместо да дозволи да заостала средина њу изобличи, Дел је, попут једног од јунака у њеном роману – фотографа који је снимао

---

49 Исто, стр. 196-197.

50 Исто, стр. 258.

51 Настић, Р. *The Quest for Tradition in Contemporary Canadian Fiction, Речи – часопис за језик, књижевност и културолошке студије* бр. 4, ур. Филиповић, Н. (2011), Београд: Факултет за стране језике – Алфа универзитет, стр. 104-115.

52 Manro, А. нав. дело, стр. 265.

„потпуно необичне, чак застрашујуће”⁵³ фотографије, као одраз у огледалу, драматично разоткрила изглед и погледе своје културе.

На основу ове упоредне анализе у којој је важан удео имало теоријско виђење о патријархату од стране Кејт Милет, видимо колико су утицаји у формирању идентитета жена у оквиру англофоне културе у романима *Лето пре сумрака* Дорис Лесинг и *Животи девојака и жена* Алис Манро слични. У оба дела се инсистира на извесним културолошким претпоставкама у вези са позицијом жене у друштву, које млађа генерација протагонисткиња успева да савлада или заобиђе, захваљујући утицају и искуству старије генерације.

У роману *Лето пре сумрака*, спознаја Кејт да би било боље да није занемарила читав један аспект своје личности и повиновала се родним стереотипима у својој околини, утицаће на размишљање и избор њене младе познанице Морин. На сличан начин, реченице и поступци мајке главне протагонисткиње Дел у роману *Животи девојака и жена* Алис Манро, спречавају је да прихвати наметнут идентитет од стране своје културе. Запажања и реакције ових јунакиња оба романа, одсликавају потешкоће жена да се остваре као личности услед усађених вековних стереотипа о половима које пропагира патријархат.

ЛИТЕРАТУРА:

Bloom, H. (2003) *Doris Lessing*, Broomall: Chelsea House Publishers.

Kröller, E. (2004) *The Cambridge Companion to Canadian Literature*, Cambridge: Cambridge University Press.

Lesing, D. (2007) *Leto pre sumraka*, Zrenjanin: Agora.

Manro, A. (2013) *Životi devojaka i žena*, Zrenjanin: Agora.

Millet, K. (2000) *Sexual Politics*, Urbana and Chicago: University of Illinois Press.

Настић, Р. The Quest for Tradition in Contemporary Canadian Fiction, *Речи – часопис за језик, књижевност и културолошке студије* бр. 4, ур. Филиповић, Н. (2011), Београд: Факултет за стране језике – Алфа универзитет, стр. 104-115.

Howells, C. A. (1998) *Alice Munro*, Vancouver: UBC Press.

---

53 Исто, стр. 266.

Maja M. Ćuk

Alfa BK University, Faculty for Foreign Languages, Belgrade

GENDER POLITICS IN *THE SUMMER BEFORE THE DARK*
BY DORIS LESSING AND *LIVES OF GIRLS AND WOMEN*
BY ALICE MUNRO

Abstract

By relying on Kate Millett's views and her interpretations of patriarchy from different perspectives in *Sexual Politics*, this paper analyses the position of women in the novels *The Summer Before the Dark* by Doris Lessing and *Lives of Girls and Women* by Alice Munro. In both novels we come across two generations of women in anglophone culture in the seventh decade of the twentieth century. The older protagonists, Kate, in *The Summer Before the Dark* and Addie, in *Lives of Girls and Women*, cannot live in the way they want or be appreciated in the way they deserve, because patriarchal culture has imposed certain patterns of behaviour from their childhood and early youth. However, their life stories have served as a warning to younger generations in the mentioned novels. Therefore, Maureen, in *The Summer Before the Dark*, as well as Del, in *Lives of Girls and Women*, refuse to accept the stereotypical gender prejudices and to obey the rules and expectations of patriarchy.

Key words: *gender politics, Doris Lessing, Alice Munro, culture, feminism*

Слободанка Ракић Шефер,
Опојни мирис младог вина, уље на платну, 2014–2015.